

ідеї української національної єдності мало певні особливості: місцеве українофільство, на відміну від Галичини, розвивалося в суперництві з неслов'янськими національними рухами. Зокрема, автор підтримав концепцію чернівецького професора О.В.Добржанського, що за посередництва Галичини відбувалося поширення культурного впливу з Наддніпрянщини на Буковину [5].

Рецензована монографія І.Я.Райківського певною мірою руйнує звичасну практику розглядати окремо історію південноукраїнської та північноукраїнської частин України з наголосом на більш або менш сприятливих для українського руху різницях політичних режимів. Автор переконливо показує, що українська національна ідея від середини XIX ст. існувала як понадкордонне інтелектуальне явище, у становленні й розвитку якого відіграла ключову роль тогочасна передова інтелігенція. Звідси дослідження цілком виправдано побудовано на співставленні взаємних образів «українськості» («руськості», «малоруськості»): образу Галичини в уявленнях української інтелігенції Наддніпрянщини і навпаки, тобто як образ України («Малоросії») уявлявся галичанами. Причому внутрішнє русько-українське національно-культурне і політичне життя органічно розглядається автором на тлі модерних націотворчих процесів у Центрально-Східній Європі. Основні положення і висновки роботи є достатнім чином аргументованими, мають наукову новизну і, на наш погляд, сприятимуть подальшим науковим дискусіям у вивченні української історії XIX – початку XX ст.

1. Зашкільняк Л. Методологічні аспекти світового історіографічного процесу і сучасна українська історична наука / Леонід Зашкільняк // Українська історіографія на зламі XX і XXI століть: здобутки і проблеми : колективна монографія / за ред. Л. Зашкільняка. – Львів, 2004. – С. 24–57.

2. Райківський І. Ідея української національної єдності в громадському житті Галичини XIX століття / Ігор Райківський. – Івано-Франківськ, 2012. – 932 с.

3. «Украинская» болезнь русской нации / Составитель серии М.Б.Смолин. – М., 2004. – 560 с.; Украинский сепаратизм в России. Идеология национального раскола: сборник / вступ. статья и коммент. М.Б.Смолина. – М., 1998. – 432 с.; Ульянов Н.И. Украинский сепаратизм. – М., 2004. – 416 с.

4. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848–1914. На підставі споминів / Кость Левицький. – Львів, 1926. – 736 + X с.

5. Добржанський О. Національний рух українців Буковини другої половини XIX – початку XX ст. / Олександр Добржанський. – Чернівці, 1999. – 574 с.

© Борис Білецький

**РЕЦЕНЗІЯ НА ЗБІРНИК ДОКУМЕНТІВ
«БУКОВИНА В РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ
ВІЙНИ 1914 – 1918 РР. ДОКУМЕНТИ» /
УПОРЯДКУВАННЯ, ПЕРЕДМОВА,
КОМЕНТАРІ, ПЕРЕКЛАД З НІМЕЦЬКОЇ
ТА РОСІЙСЬКОЇ МОВ
В.М. БОТУШАНСЬКОГО. –
ЧЕРНІВЦІ: ТЕХНОДРУК, 2014. – 356 с.**

Перша світова війна, початок якої відносять до 1 серпня 1914 р., проклала дорогу й Другій світовій війні, стала трагедією для всього людства. Вона не оминула і Україну, яка стала однією з бойових арен військових дій всієї війни, що точилися на європейському континенті. Про це засвідчує низка військових операцій, що відбувалися на українських землях. В неї було втягнуто 38 держав. За роки війни було вбито 10 млн.чол., каліками стало близько 20 млн.чол. Це була наймасштабніша і найбільш кровопролитна війна. Як засвідчують документи, в ній загинуло стільки людей, скільки загинуло у всіх попередніх європейських війнах за тисячу років.

Постраждала у цій війні і Буковина. Російська імперія вела цю війну під гаслами «звільнення під'яремної Русі», «собирання русских земель», захисту «русских братьев».

Про війну 1914-1918 рр. у країнах світу опубліковано десятки тисяч різнопланових монографій, статей, брошур, повідомлень. У зв'язку з 100-річчям від її початку та зростанням світової напруженості, пов'язаної з гонкою озброєнь, на що у 2013 р. витрачено 1,75 трлн.дол., а також намаганням деяких держав установити новий світовий порядок, що може бути потенційною загрозою Третій світовій війні, дослідження з цієї проблематики значно активізувалось.

В основу праць про Велику війну 1914-1918 рр. покладено, як правило, відповідні документи, матеріали, спогади – одним словом різні джерела чи то з архівних фондів, чи з опублікованих документальних збірників. Це було характерним і при написанні праць з історії України, її складової – Буковини вказаного періоду.

Серед низки праць, в яких розглядається дана проблема, присвячена подіям в роки війни в Україні, в тому числі і на Буковині, важливе місце належить праці, яка підготовлена відомим вченим – буюковинознавцем, доктором історичних наук, професором Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Василем Мефодієвичем Ботушанським, «Буковина в роки Першої світової війни 1914-1918 рр. Документи»*.

Пропонований збірник документів присвячений 100-річчю початку Першої світової війни на Буковині, територія якої, як і сусідньої Галичини,

понад три роки була ареною кровопролитних боїв воюючих армій двох імперій – Російської та Австро-Угорської.

У передмові до праці автор досить детально, розлого та ґрунтовно показує рівень вивчення проблем Першої світової війни, зазначає вклад українських істориків у її дослідження і висвітлення. Автор дає критичний аналіз документальних матеріалів, які були підготовлені в радянський та пострадянський періоди в Україні, Російській Федерації, а також в діаспорі.

Проте в збірниках документів, які аналізує автор, були практично відсутні архівні джерела з Відня. Цю прогалину в значній мірі заповнив автор збірника, що рецензується. Він вивчив і переклав українською мовою з німецької та проаналізував 118 документів Австрійського державного архіву у Відні, зокрема деякі документи з фондів Міністерства закордонних справ 1848-1918 рр., Загального адміністративного архіву тощо.

Географічно більшість їх походила із столиці імперії Відня, окремі документи за своїм походженням були з Угорщини, Чехії, Румунії та ін.

Хоч чимало інформації про події Першої світової війни на Буковині відомо дослідникам і з інших джерел, все ж доречним буде глянути на них крізь «віденське вікно».

До збірника включено 52 джерела з багатотомної публікації документів з архівів царського та Тимчасового урядів під назвою «Международные отношения в эпоху империализма», зокрема третьої серії, яка охоплює 1914-1916 рр. (томи 6-8).

Слід зазначити, що документи, включені до збірника «Буковина в роки Першої світової війни», подані в хронологічній послідовності і паспортизовані, що при потребі дозволяє вивчати їх більш широко і поглиблено.

Якщо загалом говорити про документи збірника, то їх загальна кількість сягає 454 одиниць. У них відображено різні аспекти подій воєнної пори: цілі воюючих сторін, призов до війська, наступу і відступу військ, дипломатична боротьба навколо Буковини, інкорпораційні наміри Росії, реквізиції, пограбування майна, руйнування продуктивних сил краю, примусові роботи населення для потреб армій, арешти, інтернування, депортації, полон, заручництво, загибель людей, дезертирство, матеріальне становище населення, ставлення до війни різних соціальних і національних категорій населення, ганебну поведінку російських військовослужбовців, співпрацю місцевих москвофілів з російськими окупаційними властями, участь українців Галичини і Буковини у Легіоні січових стрільців

тощо.

Ідеальною була б публікація документальних матеріалів в оригіналі у повному обсязі. Автор намагається по можливості керуватися таким підходом, але не завжди це вдається. Як вихід із ситуації він деяку частину документів подає у стислому вигляді, у вигляді так званих регестів, але це не спотворює їх суті.

Для кращого розуміння суті окремих слів, термінів, назв, понять, явищ, фактів, що трапляються у текстах документів, подано стислі підрядкові пояснення, коментарі, нескладні пояснення-уточнення до деяких слів подано безпосередньо поруч у квадратних дужках, а також додається словник іншомовних та рідковживаних слів. Для зручності користувача у кінці збірника подається перелік поміщених у ньому документів з відповідною нумерацією та їх назвою.

Працюючи впродовж багатьох років над пошуком і опрацюванням джерельних матеріалів та їх відповідним упорядкуванням, як показує аналіз, автор прагнув не стільки відображати масштабні воєнні баталії, а ставив своїм завданням мовою документів показати, яким було життя тисяч і тисяч буковинців на цій кулями засіяній, гарній і зраненій, опаленій і щедро политій кров'ю української землі у роки Першої світової війни.

Збірник документів має добре літературно-поліграфічне оформлення. Оригінальний, символічний вигляд має його обкладинка, на якій зображена карта Буковини та інших земель Західної України і прилеглих територій сусідніх держав і України, на яких діяли Західний, Південно-Західний та Румунський фронти з вказівкою головних напрямів дій воюючих сторін – Росії і Австро-Угорщини.

Збірник документів розрахований на науковців, викладачів історії, студентів, краєзнавців – на усіх, хто цікавиться історією України загалом і Буковини зокрема. Він є серйозним поповненням джерелознавчої бази історії України і може слугувати поштовхом для дослідження різних аспектів та історичних процесів на Буковині в часи Першої світової війни 1914-1918 рр. На жаль, тираж збірника досить невеликий – лише 100 примірників. Він незабаром стане бібліографічною рідкістю.

*Буковина в роки Першої світової війни 1914-1918 рр. Документи / Упорядк., передмова, коментарі, переклад. з нім. та рос. мов В. М. Ботушанського. – Чернівці: Технодрук, 2014. – 356 с.